

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa

2022

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka
wydanie specjalne

ISSN: 2450-8160

nr.indeksu: 19464

numer: 72 (01/2022)

Redaktor naczelny: Gontarenko N.

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics
of Pedagogical University of Cracow, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina.

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. "Diamond trading tour"

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

info@conferenc.pl

[Nakład: 80 egz.](#)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wszelkie prawa do materiałów prac należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach
należą Sp. z o.o. "Diamond trading tour".

Obowiązkowym jest odniesienie do czasopismo.

Opinie wyrażane w artykułach czy reklamach są publikowane na wyłączną
odpowiedzialność autorów, sponsorów lub reklamodawcy. W związku z tym ani
Redakcja, ani Wydawca nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje
wykorzystania jakichkolwiek nieścisłych informacji.

Warszawa 2022

"Diamond trading tour" ©

ISSN: 2450-8160

Основні аспекти діджиталізації освітнього процесу у закладах вищої освіти

Марусей Т. В. 5

Становлення та практична діяльність британського союзу фашистів (вплив діяльності британського союзу фашистів на англійське суспільство)

Гриценко А., Зенченко А. 11

Аналіз використання освітньої платформи moodle

Перетяка Н. О. 18

Розвиток дрібної моторики у дітей з інвалідністю на заняттях трудового навчання

Малетич О. В. 27

Тривожність учнів початкових класів як психологічний чинник дискалькулії

Свириденко Г. В. 33

Основні аспекти діджиталізації освітнього процесу у закладах вищої освіти

Т. В. Марусей,

к. е. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, економічний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Main aspects of digitalization of the educational process in higher education institutions

T. Marusei,

PhD in Economic, Associate Professor of the Department of tourism and hotel-restaurant business chair, economical department, Kamianets-Podilskyi Ivan Ogiienko national university

Анотація. У статті розглядаються основні аспекти діджиталізації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Визначено, що карантинні міри суттєво вплинули на вищу освіту, змусивши заклади вищої освіти адаптуватися до нового формату освітніх послуг. Доведено, що діджиталізація освітнього процесу закладів вищої освіти забезпечить розвиток будь-яких сфер людської діяльності, незалежно від профілю навчання та сприятиме соціально-економічному зростанню. Розглянуто проєкт «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», який сприятиме покращенню якості в галузі вищої освіти, підвищенню рівня її відповідності потребам ринку праці. Визначено, що забезпечення цифрової трансформації університетів реалізує інтеграцію з глобальним інформаційним відкритим освітнім простором, який передбачає вільний доступ усіх учасників до світових цифрових ресурсів.

Ключові слова: діджиталізація, цифровізація, цифрові технології, заклад вищої освіти, пандемія, онлайн-навчання.

Abstract. The article considers the main aspects of digitalization of the educational process in higher education institutions. It is determined

that quarantine measures have significantly affected higher education, forcing higher education institutions to adapt to the new format of educational services. It is proved that the digitalization of the educational process of higher education institutions will ensure the development of all spheres of human activity, regardless of the profile of study and will promote socio-economic growth. The project "Improving higher education in Ukraine for the sake of results" was considered, which will help improve the quality of higher education, increase its level of compliance with the needs of the labor market. It is determined that ensuring the digital transformation of universities implements integration with the global information open educational space, which provides free access of all participants to global digital resources.

Key words: *digitalization, digital technologies, higher education institution, pandemic, online learning.*

Сьогодні вимагає надзвичайних дій, особливо в епоху коронавірусу. Наразі не можна назвати жодної сфери суспільного життя, яка б не зазнала впливу коронавірусної пандемії. Усі зміни, які відбуваються в суспільстві, відображаються в освітньому процесі. Тому традиційне навчання з цифровими технологіями – це не тренд, а вимога часу. Цифровізація навчання дозволяє збільшити віртуальну мобільність студентів. Застосування сучасних технологій в освіті має відігравати важливу роль у створенні необхідних умов для саморозвитку студентів, активізації творчих здібностей, формування необхідних компетентностей. Тому діджиталізація освітнього процесу закладів вищої освіти забезпечить розвиток будь-яких сфер людської діяльності, незалежно від профілю навчання, та сприятиме соціально-економічному зростанню.

Карантинні міри суттєво вплинули на вищу освіту, змусивши заклади ви-

щої освіти адаптуватися до нового формату освітніх послуг. Питання дистанційного навчання в контексті пандемії коронавірусу стають актуальними як ніколи раніше. Вища освіта в Україні не була готова до дистанційного навчання (онлайн-навчання) у березні 2020 року. Реальність показала, що не всі заклади вищої освіти були технічно підготовлені. Також ЗВО стикалися з організаційними та психологічними проблемами. Українським закладам вищої освіти вдалося поступово забезпечити онлайн-освіту (з віртуальними заняттями включно) завдяки внутрішнім ресурсам (системи управління цифровим навчанням – Moodle) та зовнішнім освітнім програмам, платформам і ресурсам, рекомендованими ЮНЕСКО. Впровадження онлайн-навчання викликало нові проблеми у вищій освіті. З одного боку, це вимагає підвищення цифрової грамотності як викладачів, так і

студентів. Усе це вимагає від ЗВО розробляти та впроваджувати інноваційні рішення за досить короткий часовий проміжок, забезпечувати реалізацію онлайн-навчання за допомогою використання різноманітних веб-серверів, інтернет-платформ, месенджерів, інформаційних ресурсів та соціальних мереж. Загалом пандемія згенерувала значні структурні зміни у ЗВО, спричинені змінами потреб студентів, розвитком і поширенням інноваційних технологій навчання, зменшенням кількості іноземних студентів, а також закриттям, об'єднанням та реструктуризацією університетів через скорочення фінансування та кількості студентів, яка різко зменшується протягом останнього десятиліття [1].

Тому одним із основних завдань сьогодення є забезпечення цифрової трансформації університетів, що буде відповідати вимогам та можливостям ринку, реалізує інтеграцію з глобальним інформаційним відкритим освітнім простором, який передбачає вільний доступ усіх учасників до світових цифрових ресурсів, задоволення освітніх потреб студентів в цифрових продуктах, а також ефективну е-комунікацію та е-співпрацю усіх учасників освітнього процесу [4]. Тому поняття «діджиталізація вищої освіти» набагато ширше за обсягом і змістом за просте «впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій» в освітній процес університетів [1].

Сьогодні цифрова трансформація освіти має на меті підвищення її якості та доступності, досягнення нових освітніх результатів, дотичних до вимог сучасного цифрового суспільства. З'являються нові вимоги до всіх учасників освітнього процесу: від особистісних і професійних якостей, творчих, креативних можливостей до знань і вмінь оперувати ними. У сучасному суспільстві освіта людини перебуває в умовах цифрового освітнього середовища. Завдання викладача – не лише передавати знання, а й створювати умови, залучати здобувачів освіти до свідомого засвоєння та опанування необхідних компетентностей. І цифрові технології наразі є невід'ємною складовою ефективного освітнього середовища вишу, що покриває потреби студента та забезпечує реалізацію якісної освіти.

Поступовому досягненню цілей розвитку в нашій державі інформаційного суспільства сприяло підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а саме ініціатива «Цифровий порядок денний для Європи» («Digital agenda for Europe») [6] в рамках європейської стратегії економічного розвитку «Європа 2020: стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання» [4], а також розроблення Цифрової аджнди України – 2020 (Digital Agenda for Ukraine – 2020) [5], Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [3].

У першу чергу ініціативи цифровізації в Україні реалізуються у сфері

освіти. В зазначених документах вживаються поняття «цифрова грамотність», «цифрові навички», «цифрова компетентність», «цифровий інтелект», вказується на доцільність формування наскрізної цифрової компетентності. Розбудову в нашій державі цифрової освіти погоджено європейськими документами «Цифрова компетентність на практиці: рамковий аналіз», «План дій щодо цифрової освіти» (Digital Education Action Plan).

Система освіти, застосовуючи нові технологічні інструменти та необмежені інформаційні ресурси, повинна навчитися ефективно їх впроваджувати в освітній процес. Практика онлайн-курсів і змішаного навчання створює поле безмежних освітніх можливостей, що орієнтує на якість освіти для кожної людини, незалежно від місця проживання, умінь, але відповідно до її інтересів і можливостей [1].

У 2021 році Світовий банк затвердив проєкт «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», який сприятиме покращенню якості в галузі вищої освіти, підвищенню рівня її відповідності потребам ринку праці, стійкості освітньої системи та безперервності навчального процесу в ситуації пандемії COVID-19. З-поміж компонентів презентовані також ключові завдання для цифровізації вищої освіти, зокрема: модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти; запровадження Національного онлайн-опитування студентів і Єдиної електронної системи конкурсного держав-

ного фінансування наукових досліджень і розробок закладів вищої освіти; запуск і удосконалення цифрових рішень освітніх вимірювань навчальних досягнень; цифрова інфраструктура для організації навчання в закладах вищої освіти для забезпечення безперервності освітнього процесу за допомогою технологій дистанційного навчання, розробки та запуску електронних систем управління навчанням.

Серед ключових завдань, які ставить перед собою Міністерство освіти і науки України, одним з пріоритетних є впровадження цифрової трансформації, для чого планується реалізувати наступні кроки: затвердити Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України; забезпечити учасників освітнього процесу електронними освітніми ресурсами; створити умови для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності; забезпечити функціонування програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»); запустити інформаційну систему управління професійною (професійно-технічною) освітою (EMIS); модернізувати Єдину державну електронну базу з питань освіти (ЄДЕБО); створити онлайн-платформу для комунікації між учасниками інноваційного процесу («Наука та бізнес»); запустити проєкт SELFIE у пілотних школах і закладах професійної освіти – платформа для самооцінки закладами освіти ста-

ну своєї цифрової готовності; приєднати до процесів створення та розбудови Європейської хмари відкритої науки (EOSC); удосконалити та наповнювати контентом платформу «Всеукраїнська школа онлайн».

В сучасних умовах, основними стратегічними напрямами розвитку дистанційного формату навчання є: розробка програмно-технічного забезпечення та зміцнення матеріальної бази ЗВО для впровадження нових технологій у вищій освіті; забезпечення ЗВО України широкосмуговим доступом до Інтернет; організація співпраці розробників програмних продуктів для дистанційного навчання, методистів дистанційної освіти і викладачів ЗВО для напрацювання стратегій застосування нових інформаційних технологій у дистанційному навчанні; кадрове забезпечення дистанційного навчання, підготовка спеціалістів сфери дистанційної освіти з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційних та педагогічних технологій; розробка і поширення платформ з інтуїтивним не складним програмним інтерфейсом для створення дистанційних курсів; вирішення проблем цифрової нерівності; створення чи адаптація інформаційних технологій та електронних навчально-методичних розробок з підтримки нових технологій дистанційного навчання у ЗВО України [1].

Отже, розвиток цифрового вищого навчального закладу обов'язково має супроводжуватися моніторингом потреб сучасного виробничого ринку,

впровадженням і актуалізацією освітніх програм усіх рівнів відповідно до вимог до ключових компетенцій діджиталізації для кожного рівня освіти, забезпечення їх наступності. Для інноваційної діяльності необхідні фахівці відповідного рівня професіоналізму, як нові випускники, так і діючі практики, що володіють унікальними новими знаннями. Дистанційне навчання в період карантину не лише змусило ЗВО перебудувати освітній процес, опанувати нові інструменти організації навчання, навчитися розв'язувати проблеми, які виникають у процесі роботи, а й дало привід замислитися над цілою низкою питань: як ефективно налагодити зворотний зв'язок, як виконати програму дисципліни в експериментальній частині, як оцінити навчальні досягнення здобувачів освіти та ін. Тому здійснення глобальної діджиталізації дозволяє забезпечувати зріст позицій в оцінці, що охоплює індекс академічного авторитету, або індекс престижу серед роботодавців.

Література

- За цифровізацією – майбутнє освіти. І не лише через пандемію. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14251>
- Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
- Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
- Радзівська О. Г. Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: убезпечення дитини в сучасному інформаційному про-

сторі. Інформація і право. 2017. № 1. С. 92-103. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/12_3.pdf

Цифрова агенда України – 2020 (Digital Agenda for Ukraine – 2020). URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
«Цифровий порядок денний для Європи» («Digital agenda for Europe»). URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>

`LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF`

Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>

Становлення та практична діяльність британського союзу фашистів (вплив діяльності британського союзу фашистів на англійське суспільство)

Гриценко А.,

*доктор педагогічних наук, завідувач
кафедри історії, правознавства та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, Україна,*

Зенченко А.,

*студент,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

**Formation and practical activities of the british fascist union
(the impact of the british fascist union on english society)**

Hrytsenko A.,

*doctor of Pedagogical Sciences, Head of
of the Department
of history, jurisprudence and teaching methods of the Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv national pedagogical University, Ukraine,*

Zenchenko A.,

*student of the Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv national pedagogical University, Ukraine*

***Анотація.** У роботі проаналізовано основні етапи та особливості створення й політичного зростання Британського союзу фашистів, окреслено основні ідеї, особистісний вплив Освальда Мослі на політичну систему Британії першої половини XIX століття, віхи становлення партії й розчарування політичною діяльністю, її занепад і заборона.*

Ключові слова: політичне об'єднання, Британський союз фашистів, становлення, мітинг, протистояння, занепад.

Summary. *The main stages and peculiarities of the creation and political growth of the British Fascist Union are analyzed, the main ideas are outlined, Oswald Mosley's personal influence on the British political system of the first half of the XIX century, milestones in the formation of the party and frustration with political activity, its decline and prohibition.*

Keywords: political union, the British Fascist Union, formation, rally, confrontation, decline.

Постановка проблеми. Політичне об'єднання «Британський союз фашистів» (БСФ) виникло в розпалі світової економічної кризи у Великобританії і дуже швидко й стало однією з наймасовіших британських фашистських організацій у міжвоєнний період. Діяльність цього політичного новоутворення здійснювала значний вплив на політичний істеблішмент і громадськість країни в 30-ті роки. Заснування Союзу англійським аристократом Освальдом Мослі стало неординарною та й, варто зазначити, неочікуваною подією 1932 року: консервативні й завжди врівноважені британці просто не надавали значення тій новій ідеології, яка зародилася в Італії й почала агресивну експансію світом. Баронет, натхненний прикладом Муссоліні, став незмінним очільником та головним ідеологом нової британської організації протягом усього часу її існування й дотримувався антидемократичних, антикомуністичних, націоналістичних ідей.

Програма політичних реформ фашистів передбачала поетапну ліквіда-

цію парламентської системи, встановлення в країні диктатури, підпорядкування державі практично всіх найважливіших сфер життя британського суспільства. На початку 30-х років для Мослі головним прикладом для наслідування була фашистська Італія, яку він неодноразово відвідував і де він зустрічався з Муссоліні... Його кумир... його приклад для наслідування... Людина, яка змогла сконцентрувати італійців, змусити суспільство рухатися вперед набагато швидше й цілеспрямованіше... Тож сучасність мала змінитися задля нового світу, парламент не здатний ефективно керувати суспільством: забагато бюрократії і сумнівів.

Освальд Мослі – дуже знакова історична фігура Великобританії першої половини XX століття, баронет, який «мріяв побудувати країну, гідну героїв», справедливую державу [1], людина, яка шукав можливості виходу держави з кризи, обожнював швидкість, рух і сучасність, і водночас був нащадком традиційності й консерватизму: народився 16 листопада 1896 року в ари-

тократичній родині і мав дуже цікаві факти в своєму родинному колі. Один із його предків у 1599 р. був обраний мером Лондона, у 1600 році від королеви Єлизавети I навіть одержав лицарське звання і як справедливу нагороду за особисті заслуги – фамільний девіз «*Mos Legem Regit*» (у перекл. «Традиція править законом»), що, безперечно характеризує британський консерватизм і певною мірою перегукується із звичаєвим правом. Інший представник родини під час громадянської війни в Англії (40-ті роки XVII століття) за свою відданість отримав від короля титул баронета. На все життя Мослі зберіг родинні цінності, теплі стосунки з матір'ю, яка підтримувала багато з його політичних починань, у тому числі і створення Британського союзу фашистів.

Перша світова війна стала сходиною для політичного життя Мослі, який був кавалерійським і піхотним офіцером, пізніше – льотчиком-спостерігачем. На початку 1915 року під час тренувального польоту одержав серйозну травму – множинний перелом правої ноги, внаслідок чого був змушений залишити Західний фронт, довгий час знаходився на лікуванні, але його нестримний «буйний» характер не дозволив йому залишитися осторонь активного життя – працював у міністерствах закордонних справ та озброєнь.

Участь у Першій світовій війні мала вирішальний вплив на формування поглядів і уявлень Мослі: він згадував про військове братерство, відзна-

чав, що в роки війни усвідомив необхідність побудувати «створити більш шляхетний світ», світ без війни... Під впливом таких думок Освальд Мослі після закінчення війни в листопаді 1918 року вирішив зануритися в політичну діяльність, зробити все можливе, щоб ніколи не повторилося це жахіття війни, і вже в перших парламентських виборах узяв участь як кандидат від консервативної партії. На виборах 14 грудня 1918 року йому вдалося перемогти, і в 22 роки він – наймолодший парламентарій завзятий, ідейний і натхненний.

Колишній офіцер із головою поринув у політику, проте дуже скоро внутрішня атмосфера палати громад спонукала до усвідомлення, що представники старшого покоління не можуть зрозуміти нову генерацію людей, які пройшли війну, а відтак і надії «воєнного покоління» на побудову «кращого світу» навряд чи зможуть реалізуватися. Уже під час осінньої сесії парламенту 1920 року Освальд Мослі перейшов на «лаву» опозиції. У 1922 р. і в 1923 р. він здобував перемогу на парламентських виборах як незалежний консерватор.

Березень 1924 року спричинив глибоке розчарування Освальда Мослі у спроможності консерваторів побудувати державу, «гідну героїв», що спричинило його перехід у Лейбористську партію Великобританії, в якій дуже скоро зміг обійняти вагоме місце. Організаторські здібності, уміння говорити красиво й переконливо, вихованість

та аристократичне походження дали змогу Мослі швидко закріпити свої позиції в Лейбористській партії: уже в 1926 році під час додаткових парламентських виборах став представником Лейбористської партії в палаті громад; у 1929 р. – увійшов до складу другого лейбористського уряду й обійняв посаду молодшого міністра-канцлера казначейства, з-поміж численних обов'язків якого було вирішення проблеми безробіття.

Варто зазначити, що питання працевлаштування в кінці 20-х - на початку 30-х років стало надзвичайно гострим: на початку 1930 р. в умовах світової економічної кризи громадян країни, що втратили роботу, стало 1 млн 520 тис., а до кінця цього року - 1 млн 991 тис. Одним із центральних пунктів передвиборчої програми Мослі було активне використання державних коштів для створення нових робочих місць. Проте програма не знайшла підтримки у керівників Лейбористської партії, які зазначали про її «малореальність із фінансового боку», недостатню розробленість деталей – між однопартійцями почали зростати непорозуміння. У жовтні 1930 р. в ході роботи лейбористської партійної конференції Мослі виступив із критикою політичного курсу Р. Макдональда, але не отримав підтримки учасників і продовжував відстоювати ідею необхідності активного використання держави на вирішення всього комплексу соціально-економічних проблем.

У грудні цього ж року запропонував уведення контролю державних органів за зовнішніми закупівлями сировини та продовольства, фактично ізолювати внутрішній ринок Великобританії від впливу зовні та ін. Для реалізації цього проекту Мослі вважав за необхідне створити кабінет із п'яти міністрів без портфеля, наділеними найширшими повноваженнями та фактично незалежними від парламенту – цей проект набув розголосу й одержав назву Маніфесту Мослі, але не був схвалений більшістю лейбористів. 27 січня 1931 р. на зборах членів парламенту від Лейбористської партії Мослі продовжив критику політичної діяльності Р. Макдональда, що стосувалася проблеми зайнятості в країні, але, як і раніше на лейбористській конференції, його позиція не знайшла підтримки й розуміння з боку однопартійців.

Соціально-економічна ситуація в країні стрімко погіршувалася, а лейбористський уряд не міг вирішити основних проблем, з якими зіткнулася країна. І знову розчарування Мослі... На початку березня 1931 р. вирішує залишити лейбористів і створити власне політичне об'єднання. 1 березня 1931 р. створено так звану «Нової партії», у програмі якої були використані та розвинені основні ідеї, викладені в Маніфесті Мослі. У публікаціях Мослі цього періоду [2], уже відображено прагнення засновника Нової партії помітно «обмежити демократію в країні, розширити права та повноваження виконавчої, а також, викорис-

товуючи соціальну риторичку, спертися у своїй діяльності на широкі класи населення» [3].

Загальні парламентські вибори керівництва Нової партії (жовтень 1931 р.) зумовили остаточне розчарування Мослі в парламентаризмі, і він все більше став схилитися до фашистів, особливо йому імпував досвід італійських фашистів. Тож уже в січні 1932 року відвідав Італію, зустрівся з Муссоліні й остаточно вирішив створити й очолити фашистське об'єднання в Британії. Відтак, у жовтні 1932 року Мослі заявив про створення Британського союзу фашистів (БСФ), який очолював протягом усієї історії його існування.

Мослі пропонував обмежити владу парламенту та фактично встановити у країні диктатуру. Активно використовувалася соціальна риторика, націоналістична та антикомуністична пропаганда, було організовано сили оборони БСФ – штурмові загони, члени яких у ході багатьох мітингів влаштовували побиття політичних опонентів.

Кульмінацією пропагандистської діяльності Британського союзу фашистів історики вважають 1934 рік – 7 червня керівництвом БСФ було організовано в лондонському залі «Олімпія» масовий мітинг, на якому були присутні близько 12 тисяч осіб. Мітинг було ініційовано передусім із метою показати всім присутнім (серед яких було чимало впливових представників британського суспільства) політичну вагомість фашистів, їх здатність подолати будь-яку опози-

цію. Під час виступу Освальда Мослі члени БСФ демонстративно вчинили масове побиття тих, хто намагався скандувати антифашистські гасла або ставити питання. Вигуки і шум у залі не могли заглушити слів Мослі, оскільки його промову транслиували 24 динаміки. Проте сам очільник британських фашистів під час найменшого порушення тиші в залі переривав виступ на 5-6 хвилин.

Це було помічено й інтерпретовано тогочасною пресою, зокрема журналістами газети «Дейлі Телеграф»: «... стало зрозуміло, що він робить це, щоб дати своїм чорносорочечникам можливість розправитися з людиною, яка його перебиває... Щоразу, як будь-хто вставав і вимовляв або навіть намагався вимовити кілька слів, які могли почути тільки найближчі сусіди, на нього негайно накидалися десять-п'ятнадцять фашистів, безжалюньо били й викидали із зали» [Daily Telegraph, June 13, 1934].

У результаті цього жорсткого заходу десятки людей отримали поранення, для надання допомоги постраждалим поблизу залу було організовано кілька медичних пунктів, на одному з яких зафіксовано 70 осіб, що отримали різні поранення й потребували негайної допомоги. Дії фашистів в «Олімпії» викликали хвилю обурення в британському суспільстві. Уже влітку й на початку осені 1934 року в різних містах країни було проведено десятки антифашистських мітингів, які стали перешкодою для проведення інших про-

пагандистських заходів «чорносорочечників».

Найбільш масова акція відбулася 9 вересня 1934 – близько 100 тисяч людей прийшли в лондонський Гайд-парк для участі в акції-протесті проти мітингу «чорносорочечників»: «Коли чорносорочечники піднялися на імпровізовані трибуни, щоб звернутися до присутніх, пролунав потужний рев, і навіть якщо б натовп не стримували на чималій відстані від» мітингу «, що прийшли все одно не могли б нічого почути...», «Геть Мослі!», «Фашизм означає війну і голод!»... [5]. Мітинг фашистів фактично було зірвано й взаємного побиття учасників вдалося уникнути тільки завдяки поліцейським.

БСФ був дискредитований подіями в «Олімпії», у багатьох британців організація чорносорочечників надовго стала асоціюватися з насильством і жорстокістю. Водночас Британія стала долати економічну кризу, тож лорд Ротермір (власник популярного видання «Дейлі Мейл») і автомобільний магнат Наффилд публічно оголосили про припинення фінансової підтримки чорносорочечників. Отже, невдача в «Олімпії», поширення антифашистських настроїв в суспільстві, скорочення фінансової підтримки - все це призвело до значної кризи БСФ: вже з осені 1934 року помітно знизилася активність організації чорносорочечників (до середини 1935 чисельність Союзу зменшилася до 5 тисяч осіб). У зв'язку з ослабленням впливу БСФ на

громадськість його керівники не зважилися взяти участь у загальних виборах 1935 року.

До кінця 1934 року Мослі, підтримуючи спілкування з Муссоліні, почав налагоджувати зв'язки з нацистською Німеччиною (представник БСФ був присутній на з'їзді нацистської партії в Нюрнберзі, у 1936 року Мослі двічі відвідав Німеччину, де зустрічався з Гітлером). Було навіть оновлено емблему БСФ: замість фасції – блискавка в колі, що мало означати дію в колі єдності. Мослі змінив і назву своєї організації – на «Британський союз фашистів і націонал-соціалістів».

Під впливом нацистів Німеччини британські фашисти з осені 1934 року стали схилитися до активної пропаганди антисемітизму. 28 жовтня 1934 офіційне проголошення Мослі початку антисемітської кампанії – уже до 1936 року центром антисемітської активності БСФ став Східний Лондон (Іст-Енд) - найбідніший район із великою кількістю євреїв. Почастішали випадки переслідування і побиття фашистами представників єврейської громади. 4 жовтня 1936 року мало стати кульмінацією всієї антисемітської кампанії в Східному Лондоні – було заплановано марш чорносорочечників вулицями Іст-Енду, де проживало багато євреїв. Ходу 3-х тисяч чорносорочечників хоча й було дозволено офіційними властями Лондона, але 4 жовтня для охорони й підтримання порядку в Східний Лондон було скеровано кілька тисяч поліцейських, які спробували

силою прокласти шлях колоні чорносорочечників через 300 тисяч чоловік, які вийшли, щоб не допустити проведення маршу... Після трьох годин зіткнень комісар столичної поліції Філіп Гейм заборонив продовження маршу чорносорочечників і закликав членів Союзу Мослі розійтися... Проведення маршу БСФ було зірвано, масовий виступ антифашистів увійшов до підручників як «Битва на Кейбл-стріт».

Перші місяці після початку Другої світової війни Освальд Мослі та очолювана ним організація намагалися продовжити свою діяльність, проте в травні 1940 р. Уїнстон Черчіль вплинув на прийняття рішення керівництвом країни щодо завершення політичній активності БСФ: у травні-червні 1940 р. Освальда Мослі разом із більшістю керівників БСФ було заарештовано, в липні всю фашист-

ську організацію оголошено «поза законом».

«...Те, що мало стати триумфом волі для британських фашистів, стало крахом мрій Мослі про побудову справедливої держави.

Народ Великобританії виявився неготовим до ідей Освальда Мослі, а той, в свою чергу, не зміг забрати у комуністів їх електорат – бідних робітників» [1].

Список використаної літератури

- Вадим Патик. Освальд Мослі. Видавництво Артефакт. URL: <https://u.to/fc35Gw>. Дата звернення 25.01.2022.
- Oswald Mosley. Publicity. URL: https://www.imdb.com/name/nm0608846/publicity?ref_=nmbio_sa_2. Дата звернення: 25.01.2022.
- Oswald Mosley. My Life. London: Nelson, 1968. ISBN 0171420063.
- Daily Telegraph, June 13, 1934. URL: <https://u.to/Ktn5Gw>. Дата звернення 25.01.2022.
- Deily Herald, September, 10, 1934. URL: <https://u.to/Ktn5Gw>. Дата звернення 25.01.2022.

Аналіз використання освітньої платформи moodle

Перетяка Наталія Олександрівна

Одеський національний морський університет

кандидат технічних наук, доцент

доцент кафедри технології матеріалів

Analysis of the use of the moodle educational platform

Peretiaka Nataliia

Odessa National Maritime University PhD, Associate Professor Associate Professor of
Materials Technology

анотація: В роботі проведено аналіз використання освітньої платформи Moodle. Метою дослідження стало підвищення якості освіти в вищих навчальних закладах. Поставлено задачу удосконалення системи управління навчанням за допомогою сучасних освітніх інструментів. Для виконання задач проведено опитування студентів та викладачів для виявлення проблем, які перешкоджали вільному використанню Moodle у навчальному процесі. Показано, що головним недоліком освітньої платформи Moodle для вищих навчальних закладах технічного напрямку є обмеження для проведення лабораторних робіт в онлайн-форматі. Виявлено фактори, які є перешкодою для роботи студентів. Проаналізовано причини їх виникнення, якими є функціональні обмеження освітньої платформи, низька інформаційно-цифрова компетентність користувачів та потреба в потужних засобах комунікації. Представлені недоліки освітньої платформи, які перешкоджають викладачам вільно використовувати Moodle. Головними проблемами є складність роботи на платформі, обмеження форматів файлів для розміщення, неможливість перегляду зданих робіт в форматі Microsoft Word та zip-архівів без завантаження на комп'ютер, обмеження розподілу балів при оцінюванні усіх контентів. Аналіз результатів досліджень показав, що при використанні освітньої платформи найбільшій утрудненню викликає організаційний фактор. Наявність реєстрації

обмежує користування матеріалами у подальшому навчанні. Для усунення вказаних недоліків пропонується використовувати додаткове джерело інформації - персональний сайт викладача, який є у вільному доступі, не потребує реєстрації та забезпечує підвищення міжпредметної та фахової компетенції. Вказані переваги персонального сайту викладача та приклади його використання у науково-педагогічній діяльності. Цей шлях вдосконалення системи управління навчанням дозволив досягти мети з підвищення якості освіти.

Abstract: *The paper analyzes the use of the Moodle educational platform. The study aimed to improve the quality of education in higher education. The task is to improve the learning management system with the help of modern educational tools. To complete the tasks, students and teachers were interviewed to identify problems that hindered the free use of Moodle in the learning process. The main disadvantage of the Moodle educational platform for higher education institutions in the technical field is the limitations for conducting laboratory work in the online format. Factors that hinder students' work have been identified. The reasons for their occurrence are analyzed, which are the functional limitations of the educational platform, low information and digital competence of users and the need for powerful means of communication. The shortcomings of the educational platform, which prevent teachers from freely using the Moodle platform, are presented. The main problems are the complexity of working on the platform, limiting file formats for placement, the inability to view submitted works in Microsoft Word and zip archives without downloading to a computer, limiting the distribution of points in the evaluation of all content. The analysis of research results showed that the organizational factor causes the greatest difficulties when using the educational platform. Registration restricts the use of materials in further education. To eliminate these shortcomings, it is proposed to use an additional source of information - a personal website of the teacher, which is freely available, does not require registration, and provides increased interdisciplinary and professional competence. The advantages of the teacher's personal site and examples of its use in scientific and pedagogical activities are indicated. This way of improving the learning management system has achieved the goal of improving the quality of education.*

Ключові слова: освітня платформа Moodle, персональний сайт, фахова компетенція, вища освіта

Keywords: Moodle educational platform, personal website, professional competence, higher education

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Головною проблемою сучасної вищої освіти є те, що її зміст та якість не в повній мірі відповідають потребам економіки та бізнесу [1]. Підвищення вимог до підготовки фахівців викликає не вимогами до конкурентоздатності випускників вишів на сучасному ринку праці. Необхідні фахівці з критичним мисленням, які здатні до саморозвитку та самоосвіти.

У зв'язку з цим нагальною задачею викладача вищої школи стає втілення сучасних методів навчання та гнучке реагування на вимоги сучасності [2].

Головними пріоритетами розвитку освіти є використання у навчанні новітніх інформаційних технологій та створення освітнього середовища відповідно до Європейської концепції «Освіта через усе життя». Концепція передбачає «забезпечення повноцінного функціонування фахівця завдяки гнучкості і адаптивності освіти та комплексу компетентностей» [3, с. 35].

В сучасній вищій школі широко використовуються цифрові системи управління навчанням, які створені в інших державах. Зокрема, система управління навчанням Moodle створена австралійськими розробниками в 2014 році і не адаптована до навчання для різних галузей освіти в Україні. Тому актуальним стає питання удосконалення систем управління навчанням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

В наш час існує велика колекція ресурсів для системи управління навчанням. За їх допомогою викладачі можуть створювати численні контенти, які представлені різними технологічними інструментами (сторінки HTML, вікторини, форуми, вікі тощо) [4]. Таким чином здобувача освіти підтримують протягом усього часу навчального процесу. Студенти, у свою чергу, взаємодіють з цими ресурсами і збагачують процес навчання. Проте, системи управління навчанням впроваджені нещодавно і потребують вдосконалення та адаптації.

Сьогодні пропонуються різні рішення для удосконалення навчання на освітніх платформах у вищій школі. В роботі [5] для активізації навчання пропонується видача сертифікатів про прослуханий курс. Для розширення адаптивної функціональності Moodle в роботі [6] розроблено зручний для користувача інтерфейс, за допомогою якого викладач може динамічно розвивати базу знань навчальних ресурсів електронного курсу. В роботі [7] пропоновані рішення для організації самостійної та проектно-дослідницької роботи студентів на освітній платформі шляхом інтеграції методу проектів і сучасних мережевих технологій. В роботі [8] пропоновані шляхи щодо вдосконалення оцінювання результатів навчання на освітній платформі шляхом максимальної поінформованості про критерії оцінювання. В роботі [9] про-

поновано використання на освітніх платформах мультимедійного навчального матеріалу для збільшення уваги до матеріалу. В роботі [10] пропоновані способи завантаження та перетворення документів MS Word у систему Moodle. В роботі [11] пропоновано використання MathML в системі Moodle для математичних обчислень. В роботі [12] оприлюднено технологію віртуалізації для адміністрування Moodle та налаштування сервера. В роботі [13] розроблений фільтр для можливості виконання завдання на зовнішньому загальнодоступному сервері, з відображенням результатів виконання на Moodle.

Проводяться дослідження з виявлення недоліків освітніх платформ при викладенні матеріалу, тестуванні, оцінюванні та пошуку шляхів їх усунення. Так, в роботі [14] вказаний такий недолік, як недостатній досвід виконання та проведення електронних тестувань, та пропоновано проведення пробних тестувань, без обмеження у часі. В роботі [15] вказані такі недоліки, як неможливість точної аутентифікації студента та усунення шахрайства при виконанні завдань, для чого пропоновано додаткове використання платформ з можливістю реального спілкування.

Проте, мало уваги приділяється дослідженням для пошуку рішень щодо вдосконалення освітньої платформи Moodle для вищих навчальних закладів.

Формулювання цілей статті (постановка задачі)

Актуальність досліджень полягає в необхідності вдосконалення систем управління навчанням та ефективному використанню сучасних освітніх інструментів у навчанні.

Метою даної роботи є підвищення якості освіти в вищих навчальних закладах. Для досягнення мети поставлені задачі, які полягають в аналізі використання цифрової системи управління навчанням Moodle, вивченні проблем що виникають при роботі у студентів і викладачів та визначенні шляхів удосконалення системи управління навчанням за допомогою сучасних освітніх інструментів.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Освітня платформа Moodle надає можливість викладачу створити базу знань за своєю дисципліною до якої студент має доступ при наявності реєстрації. Різноманітність доступних контентів дозволяє створювати багатофункціональну сторінку дисципліни з різними контентами.

При цьому Moodle це не проста платформа для організації навчання, яка потребує знань і навичок як у викладача, так і у здобувача освіти [16].

При відсутності навичок у викладача виникають проблеми з формами контенту для створення заняття. Не завжди зрозуміло який елемент краще використовувати. Оформлення однієї секції може зайняти велику кількість часу. При прикріпленні текстових файлів виникає необхідність у їх переформату-

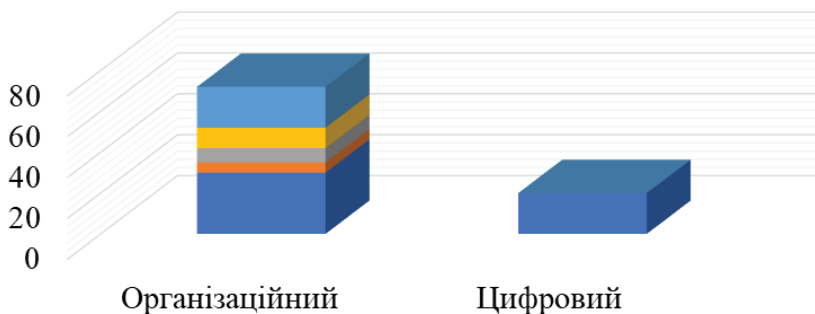

Рисунок 1 – Фактори, що викликають проблеми в роботі викладачів

ванні для імпорту на сторінку Moodle. Створення SCORM-пакета потребує великих затрат часу, знань та вмінь. Крім того, для технічних дисциплін викладення лекцій та проведення тестування не достатньо для опанування предмету. Вкрай важливим є проведення лабораторних робіт. При дистанційному навчанні широко використовують програмовані віртуальні лабораторні роботи, які не можливо викласти безпосередньо на платформі Moodle. Альтернативою є використання SCORM, LTI, а також створення віртуальної лабораторної роботи у вигляді файлу (з html), веб-сторінки (з вставленим flash/java).

Для аналізу використання цифрової системи управління навчанням Moodle використаний статистичний метод досліджень.

Наукова новизна роботи полягає у розробці засад обґрунтованого використання персонального сайту викладача, в якості додаткового джерела інформації до освітньої платформи Moodle, для організації навчальної та наукової роботи студентів.

Дослідження проводились в двох вищих навчальних закладах – в Державному університеті інтелектуальних технологій та зв'язку і Одеському національному морському університеті.

Опитування викладачів показало, що головними проблемами при роботі на освітній платформі Moodle є:

Обмеження для організації проведення лабораторних занять – 30 %.

Повільність роботи платформи – 20 %.

Складність роботи на платформі – 20 %.

Обмеження розподілу балів при оцінюванні – 10 %.

Доступність інформації тільки зареєстрованим користувачам – 8 %.

Необхідність завантаження зданих на перевірку файлів на персональний комп'ютер (окрім формату PDF) – 7 %.

Обмеження розміщення документів в форматі Microsoft Word і Microsoft Excel – 5 %.

Дані у вигляді гістограми представлені на рис. 1 за двома узагальненими факторами – організаційним та цифровим.

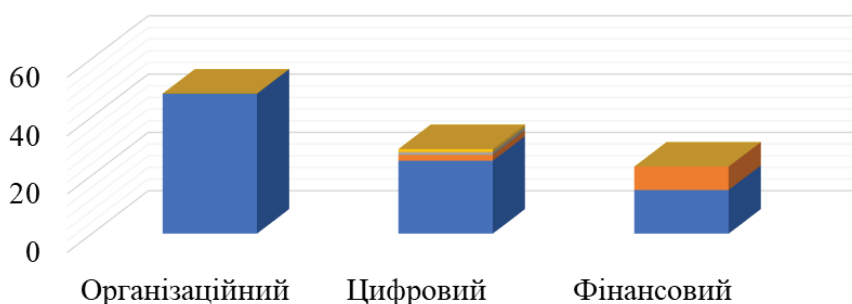

Рисунок 2 – Фактори, що викликають проблеми у студентів

У опитаних студентів виникли такі проблеми при роботі на платформі Moodle, яка розташована на сайті навчального закладу:

Потреба в реєстрації та ідентифікації – 48 %.

Відсутність навичок роботи на дистанційній платформі – 25 %.

Відсутність швидкісного інтернету – 15 %.

Відсутність потужного гаджета – 8 %.

Тривалий час, необхідний для пошуку інформації – 2 %.

Утруднення з пошуком місцезнаходження платформи – 1 %.

Неможливість самостійного зарахування в групу – 1 %.

Дані у вигляді гістограми представлені на рис. 2 за трьома узагальненими факторами – організаційним, цифровим та фінансовим.

В роботі на освітній платформі Moodle виникають проблеми як у викладачів так і у студентів, що підтверджують дослідження [17; 18].

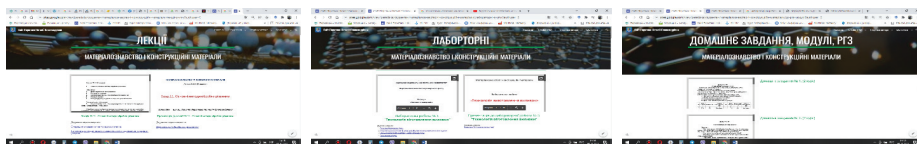
Аналіз досліджень показав, що основним фактором, що перешкоджає ефективній роботі на платформі є орга-

нізаційний фактор, який пов'язаний з незмінним програмним забезпеченням освітньої платформи.

Цифровий фактор, що ускладнює роботу викладачів, пов'язаний з низькою інформаційно-цифровою компетенцією. Вебінари з підвищення кваліфікації викладачів носять ознайомчий характер і є мало ефективними, тому що в різних навчальних закладах використовують різні версії платформи, налагоджені різні фільтри, різний напрям навчального закладу що викликає різні підходи до організації навчання. Тому виникає потреба навчання щодо роботи на освітній платформі Moodle у конкретному виші.

Цифровий фактор, що перешкоджає студентам, обумовлений відсутністю досвіду роботи на освітніх платформах, зокрема, з причини використання у закладах середньої та передвищої освіти сервісу Google Classroom та інших освітніх платформ.

Фінансовий фактор, що перешкоджає використанню студентами платформи Moodle, пов'язаний з необхідністю придбання потужного гаджета

а) б) в)
Рисунок 3 – Сторінки на персональному сайті викладача

та швидкісного інтернету, що підтверджують дослідження [19].

Для забезпечення навчального процесу, при виникненні технічних труднощів в організації навчання за допомогою платформи Moodle, викладачі надають навчальні матеріали студентам індивідуально через соцмережі або по електронній пошті, що створює додаткове навантаження на педагога [20].

Але головною проблемою при організації дистанційного навчання в вишах технічного напрямку є виконання лабораторних робіт, що не можливо зробити в режимі онлайн. Єдиним рішенням цієї проблеми є створення віртуальних лабораторних робіт. Такі заняття можна створити або за допомогою мов програмування, або віднести творчо і створити свій контент, за умовами високої цифрової компетенції викладача. На освітній платформі Moodle програмовану віртуальну роботу розмістити неможливо. Це підтверджують дослідження [21], в яких пропонується інтеграція додаткових компонентів у віртуальне навчальне середовище Moodle для розширення його можливостей.

Проаналізувавши результати досліджень виявлено, що основним фактором, що перешкоджає вільній роботі на освітній платформі є організаційний,

який викликає необхідність використання додаткового джерела інформації для організації навчання. Ефективним додатковим інформаційним джерелом виступає персональний сайт викладача, який не викликає утруднень для користувачів. Сайт доступний з будь-якого гаджету незалежно від швидкості інтернету. Навігація по сайту спрощена із-за вузького фахового напрямку та невеликої розгалуженості сторінок по темах. Інтерфейс дозволяє швидко знаходити потрібну інформацію. Сайт відкривається за посиланням без реєстрації. Створення персонального сайту не потребує знань мов програмування та матеріальних витрат.

Для організації навчальної роботи на персональному сайті викладача можна викладати файли та додатки, матеріали лекцій (рис. 3 (а)), лабораторних робіт (рис. 3 (б)), модулів та розрахунково-графічних завдань (рис. 3 (в)), прикріплювати посилання на відеолекції, першоджерела, відеоматеріали за темами, віртуальні лабораторні роботи тощо. Для організації самостійної роботи можна прикріпити посилання на електронні бібліотеки учбового закладу та провідних вишів; створити сторінку «Бібліотека», на якій розмістити електронні підручники, нормативні документи за предметом та фахом; розмістити завдання для виконання проєктів, кейсів тощо.

Для організації наукової діяльності можна розмістити матеріали для проведення наукових досліджень студентів – публікації наукового керівника, посилання на бібліографічні і реферативні бази даних, наукові товариства, наукові бібліотеки тощо. Сторінка сайту, яка присвячена діяльності студентського наукового гуртка, дозволяє організувати наукові дослідження та висвітлити отримані результати тощо.

Посилання на персональний сайт викладача доцільно розміщувати на сторінці дисципліни в Moodle і додатково відправляти в месенджери.

Використання персонального сайту в якості сучасного освітнього інструмента спонукає викладача постійно вдосконалювати інформаційно-цифрову компетенцію. Відсутність реєстрації на сайті надає змогу студентам вільно користуватись матеріалами з сайту у подальшому навчанні, що дозволяє підвищити міжпредметну та фахову компетенції.

Таким освітній платформі Moodle доступна лише зареєстрованим користувачам чином персональний сайт викладача є ефективним освітнім інструментом в якості додаткового джерела інформації для організації навчання за допомогою цифрової системи управління навчанням Moodle.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень у даному напрямку

Інформація на, тому необхідне додаткове інформаційне джерело зі спрощеним доступом для розташування

навчальних матеріалів. Ефективним рішенням є використання персонального сайту викладача на якому можна розмістити навчальні матеріали та організувати наукову діяльність студентів, що дозволяє підвищити якість освіти в вищих навчальних закладах. Функціональні можливості освітньої платформи Moodle недостатні для проведення віртуальних лабораторних робіт. Тому напрямком подальших досліджень стане вивчення шляхів ефективної організації лабораторних занять в онлайн форматі.

Список літератури

- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (Дата звернення: 27.11.2021).
- Резнік К. В., Перетяка Н. О. Елементи гуманізації технічних дисциплін як напрям підвищення якості освітніх послуг // Збірник наукових праць “Гуманізація навчально-виховного процесу”. Слов’янськ. 2018. № 4(90). С. 105–125.
- Іванько В. В., Морозова С. М. Європейська концепція навчання протягом життя // «Young Scientist». 2018. № 4.3 (56.3). С. 33–36.
- Алленова І.В. Інтерактивне обучение в высшем профессиональном образовании // *Herakd pedagogiki. Nauka i Praktyka*. (wydanie specjalne). Vol.1, №2. С. 181–183.
- Січкаренко К. О. Розвиток цифрових освітніх платформ та поширення цифрових компетенцій в освіті // Ефективна економіка. 2018. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.115
- Skouradaki M., Kalogiannakis M., Plexousakis D. Enhancing Learning Management Systems (LMS) with the use of Web Technologies: 7th International Conference in Open & Distance Learning (Athens, Greece, November, 2013). Athens: PROCEEDINGS, 2013. С. 105–118.

- Огнівчук Л. М. Організація самостійної роботи студентів ВНЗ із застосуванням технологій E-LEARNING // Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. Том 41. № 3. С. 187–195.
- Дибкова Л. М. Інформаційно-комунікаційні технології у контексті оцінювання результатів навчання студентів ВНЗ України // Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 52. № 2. С. 27–35.
- Дем'яненко В. О., Ічанська Н. В. Використання сучасних веб-технологій для системи контролю та моніторингу знань студентів // Системи управління, навігації та зв'язку. Збірник наукових праць. 2019. № 2(54). С. 83–86. <https://doi.org/https://doi.org/10.26906/SUNZ.2019.2.083>
- Чирка О. Р., Шаховська Н. Б. Автоматизація інформаційного наповнення електронної дисципліни у системі Moodle // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Інформатизація вищого навчального закладу. 2011. № 703. С. 72–77.
- Ходак Л. М., Заміховська О. Л. Розширення функціональних можливостей системи управління навчанням Moodle // Східно-Європейський журнал передових технологій. 2008. № 2 (2(32)). С. 51–53.
- Semenets A. V. Problem of supporting the versions of distance education system Moodle in the medical university // Information Technologies and Learning Tools. 2014. № 39(1). Pp.170–181. <https://doi.org/10.33407/itlt.v39i1.961>
- Модло Є. О., Семеріков С. О. Розробка фільтру SageMath для Moodle // Новітні комп'ютерні технології. Спецвипуск «Хмарні технології навчання». Т. XII (2014). С. 233–243.
- Ломінська Н. В., Коцюк Л. М. Переваги та недоліки електронного формату тестування при оцінюванні знань іноземної мови (на прикладі досвіду використання тестових інструментів інформаційно-навчальної системи Moodle) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія». 2018. № 1(64). С. 205–208.
- Мельник Т. А., Волчкова Г. К. Досвід застосування LMS MOODLE при дистанційному навчанні у закладах вищої освіти // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. Випуск 192. С. 106–111.
- Демида Б., Сагайдак С., Копил І. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Комп'ютерні науки та інформаційні технології. 2011. № 694. С. 98–107.
- Gül Özüdoğru. Problems faced in distance education during Covid-19 Pandemic // Participatory Educational Research (PER). 2021. Vol. 8(4). Pp. 321–333.
- Иванова О. Н., Донская А. А., Гуляева Н. А. Применение Moodle в обучении студентов-медиков // Современные наукоемкие технологии. 2019. № 11-2. С. 326–331.
- Рыманова И. Е. Использование среды Moodle для обучения профессиональному иностранному языку студентов технического ВУЗа // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота. 2013. № 11 (29): в 2-х ч. Ч. II. С. 164–167.
- Перетяка Н. О., Боряк К. Ф., Резнік К. В., Перетяка Є. С. Smart-технології у навчанні як напрям до підвищення якості освіти // Технічне регулювання, метрологія та інформаційні технології: європейський вектор : Матеріали VIII наук.- практ. конф. (Одеса, 11-12 жовтня 2018 р.). Одеса: ОДАТРА, 2018. С. 166–170.
- Голошук Р. О., Довбуш О. О. Використання програмного забезпечення Moodle та Adobe для організації електронного навчання // Інформаційні системи та мережі. 2010. Т. 673. № 1. С. 249–258.

Розвиток дрібної моторики у дітей з інвалідністю на заняттях трудового навчання

Малетич Олена Валеріївна

*Обласний центр комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю
Святого Пантелеймона
старший вчитель
вчитель трудового навчання, методист*

Fine motor skills development in children with disabilities in labor training lessons

Maletych Olena Valerivna

*St. Panteleimon Regional Comprehensive Rehabilitation Center
for children and people with disabilities
senior teacher
teacher of labor training, methodologist*

Анотація. Дрібна моторика рук – це здатність виконувати чіткі скоординовані дії пальцями та кистями рук. Вміння уміло використовувати дрібну моторику необхідне не тільки в повсякденному житті, а й у процесі навчання. Саме тому, під час діагностики у дитини виявляють її здібності і особливості у тій чи іншій діяльності, звертають велику увагу на те, як розвинена моторика рук.

В дітей із особливими потребами розвиток загальної та дрібної моторики потребує особливого підходу, тому що таким дітям властиві специфічні порушення тонких диференційованих рухів, координації. Значення дрібної моторики дуже велике. Проведення занять з трудового навчання позміцненню дрібної моторики рук у дітей з особливими потребами сприяє: розвитку узгоджених рухів обох рук, а також – диференційованих рухів кистей і пальців рук, знижують емоційне напруження, покращують пам'ять, розумові здібності, розвивають координацію рухів, силу і спритність рук, і,

звичайно, мовлення. Чим краще розвинені дрібні рухи пальців, тим гармонійніше розвивається дитина.

Доведено, що рівень розвитку мовлення дітей знаходиться в прямій залежності від їх ступеня розвитку дрібної моторики. Вчені довели, з анатомічної точки зору близько третини всієї площі рухової проекції кори головного мозку займає проекція кисті руки, що розташована дуже близько від мовленнєвої зони.

Кисті рук – основні представники мовних центрів мозку, при підвищенні їх активності і спритності безпосередньо активізуються мовні функції – це подвійна користь для дитини. Стимулюючи дрібну моторику і активізуючи тим самим відповідні відділи мозку, активізуються і сусідні зони, що відповідають за мову. І. Павлов вважав, що мова – це м'язові відчуття, які йдуть від мовних органів в корі головного мозку. Багато вчених, вважають, що всі здібності дітей знаходяться на кінчиках їхніх пальців.

Проблема розвитку дрібної моторики у дітей вивчається давно. Багато вчених у своїх дослідженнях вказували на роль рухливо-кінетичних аналізаторів у розвитку мови і мислення та довели, що першою і головною вродженою формою діяльності є рухова.

Annotation. Fine motor skills are the ability to perform well-coordinated actions with the fingers and hands. The skillfully use ability of fine motor skills is necessary not only in everyday life, but also in the learning process. That is why, during the diagnosis, the child reveals his abilities and features in a particular activity, pay great attention to how developed hand motility.

In children with special needs, the development of general and fine motor skills requires a special approach, because such children are characterized by specific disorders of fine differentiated movements, coordination. The fine motor skills value is very large. Conducting classes on labor training to strengthen fine motor skills of children with special needs promotes: the coordinated movements development of both hands, as well as – differentiated movements of hands and fingers, reduce emotional stress, improve memory, mental abilities, develop coordination, strength and dexterity of hands, and, of course, speech. The better small finger movements are developed, the more harmoniously the child develops.

It is proved that the children speech development level is directly dependent on their degree of fine motor skills development. Scientists have proved that from an anatomical point of view, about a third of the

total area of the cerebral cortex motor projection is the hand projection, which is located very close to the speech zone.

The hands are the main representatives of the brain speech centers, with the increase of their activity and dexterity the speech functions are directly activated – this is a double benefit for the child. By stimulating fine motor skills and thus activating the brain relevant parts, the neighboring areas responsible for speech are also activated. I. Pavlov believed that language is a muscular sensation that comes from the speech organs in the cerebral cortex. Many scientists believe that all the children abilities are at their fingertips.

The fine motor skills developing problem in children has been studied for a long time. Many scientists in their research pointed to the role of motor-kinetic analyzers in the language and thinking development and proved that the first and main innate activity form is motor.

Ключові слова: розвиток дрібної моторики, розвиток мовлення дітей.

Key words: fine motor skills development, children's speech development.

Розвиток дрібної моторики у дітей з особливими потребами досліджується вченими вже не один рік та є актуальною проблемою на сьогоднішній день. Відтак, В. Бехтерев довів, що прості рухи рук допомагають зняти розумову втому, покращують вимову багатьох звуків, розвивають мову дитини [7, с. 228]. М. Монтессорі вказувала на необхідність вчити дітей стежити за собою і своїми речами та запропонувала спеціальні вправи, які сприяють розвитку дрібної моторики. До таких елементарних вправ вона відносила уміння дітей правильно застібати гудзики, пришивати їх, шнурувати черевики тощо. Тобто, згідно поглядів дослідниці, дрібна моторика рук пов'язана ще і з формування самостійності дитини, а отже, розвиток дрібно-моторних функ-

цій, координації рухів, концентрації уваги, уміння доводити обрану роботу до кінця, отримати задоволення від зробленого, що є важливим для формування особистості людини в цілому [70, с. 61]. Про розвиток дитини за допомогою різних продуктивних видів діяльності неодноразово говорили багато дослідників (Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Г. Григор'єва, А. Давидчук, О. Дьяченко, А. Запорожець, Є. Ігнат'єв, Е. Ільєнко, Т. Казакова, Т. Комарова, В. Кузин, В. Левін, А. Ліловий, Е. Ніколаєва, Н. Палагіна, Е. Флерина та інші), кожен з яких розглядав творчість з різних ракурсів. У їх роботах підкреслюється необхідність вирішення даної проблеми, починаючи з дошкільного віку, що характеризується особливою стійкістю до різних видів худож-

ної діяльності, в тому числі і до конструктивної [39, с. 66]. Відтак, Н. Ветлугіна у своїх дослідженнях висвітлює питання методики формування здібностей у дітей до художньої творчості в різних видах діяльності – художньо-словесної, музичної, образотворчої та театральної. На її думку розвиток продуктивних видів діяльності необхідний не тільки для фізичного розвитку, а й для розвитку особистості дитини [15, с. 288].

Дитина з особливими потребами часто не може координувати і вправно володіти пальцями рук, але якщо їй систематично допомагати використовувати вже набуті навички, розширюються її можливості, що в подальшому наблизить дитину до спроможності навчатися.

Для відточення навичок дрібної моторики є кілька етапів. Усе починається з невеликої швидкості, напруги в рухах, неточності. Далі – поступове зникнення неточностей у рухах. Далі – автоматизовані рухи, які не є енерговитратними для дитини. До цього треба прагнути. Адже якщо дитина спрямовуватиме багато зусиль на регуляцію моторної сфери, вона вичерпуватиметься. Зрештою, у дитини буде розсіяна увага, слабка пам'ять, сильна втомлюваність, низька працездатність, негативізм, інші негативні поведінкові прояви.

Тому, коли ми в нашому закладі (Обласний центр комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю Святого Пантелеймона) маючи таку

дитину на соціальній реабілітації і складаючи для неї індивідуальну сімейну програму розвитку в цілях обов'язково передбачаємо розвиток дрібної моторики.

Пропонуємо добірку вправ на розвиток дрібної моторики на заняттях трудового навчання:

1. Використання техніки квілінг. Це – закручування тонких смужок паперу в різної форми роли. Із готових ролів складають композиції, візерунки і квіти, якими потім можна прикрашати різноманітні предмети. За допомогою квілінгу можна робити і Великодні писанки, панно тощо.

2. Використання техніки пап'є-маше. Папір нарізають на смужки і наклеюється на спеціальну форму. Це може бути куля, тарілка або щось інше. Загалом, можна використовувати все, що має потрібну форму. Зазвичай робиться не дуже багато шарів, але для деяких виробів їх кількість може дійти і до сотні. Смужки повністю обмашуються клеєм і накладаються на форму шарами. Кожні 3-4 шари майбутнього виробу просушуються. Тільки потім треба робити інші шари, також просушуючи їх.

3. Заплітання косичок лялькам або плетіння їх із ниток. Можна використовувати нитки з вовни. Для того щоб обмотати якийсь предмет з їх допомогою, дитині доведеться як слід схопити ниточку пальцями. Це допомагає зміцнювати м'язи пальців і вчити дитину координувати свої рухи.

4. Намотування-розмотування.

Завданням дитини є намотувати нитки в клубок, розмотувати з катушки. Можемо намотувати нитку на кілька пальців або на руку й розмотувати, намотувати нитку на два пальці так звану вісімкою, намотування на одну руку, а потім – навпаки.

5. Ліплення з пластиліну, глини або соленого тіста. Окрім очевидного творчого самовираження, дитина розвиває гнучкість і рухливість пальців.

6. Аплікації. Можна не вирізати із паперу, а вищипувати. Це потребує інтисивної рухливості кисті рук, особливо якщо це робити за контуром. Потребує також гарної моторної й зорово-моторної координації.

7. Робота з бісером. Можна почина-ти з простого: наприклад, сортувати макарони й на щось нанизувати. Потім – нанизувати бісер на нитку. Можна попросити дитину нанизувати бісер одного кольору (тут працює сенсорика). Потім можна рахувати кількість бісеринок.

8. Використовувати все, що дитина може брати пінцетом або захоплювати щипчиками – і сортувати чи складати кудись. Це гарно тренує передню частину кисті. Також можна уявити, що пальчики “стали пінцетом” і запропонувати дитині пальцями, немов пінцетом (або немов пташка дзьобає зерно), захоплювати й сортувати кульки за кольорами або розмірами.

На заняттях трудового навчання часто застосовують кінезіологічні вправи. Ці вправи, які завдяки рухам, найбільше розвивають мозок. При-

кладом таких вправ є вивчення вишивання. Вчитель показує предмети: “толка” (вирівняний горизонтально палець), “катушка” (кулак), “тканина” (рівна долоня горизонтально). Далі – можна показувати двома руками. Потім – змінювати послідовність. Вправи бувають імітаційними й наслідувальними. Імітаційні – коли ми імітуємо закручування, намотування, робимо манікюр, стукаємо, ріжемо ножицями, граємо на музичних інструментах. Наслідувальні – коли дитина справді стукає молотком, ріже ножицями тощо. Можна робити й так, і так. Робота з розвитку дрібної моторики повинна проводитись систематично, адже саме тоді буде досягнений вагомий ефект від цих спеціальних вправ.

Методикою проведення занять з трудового навчання в нашому закладі є використанням продуктивних видів діяльності з дітьми з особливими потребами. Для покращення розвитку дрібної моторики рук, проводиться комплекс занять, що складається з двадцяти занять (по 2 заняття на тиждень одного виду діяльності) та розрахований на 6 тижнів (1,5 місяці). Доцільно проводити види діяльності у такому порядку:

1 тиждень: 2 заняття ліплення з пластиліну, 2 заняття робота з соленим тістом;

2 тиждень: 2 заняття робота із глиною; 2 заняття проста аплікація;

3 тиждень: 2 заняття об’ємної аплікації, 2 заняття намотування-розмотування; 4 тиждень: 2 заняття плетіння косичок; 2 заняття сортування.

5 тиждень: 2 заняття квілінгу, 2 заняття пап'є-маше;

6 тиждень: 2 заняття бісероплетіння, 2 заняття вишивання;

У такому порядку заняття з трудового навчання впливають на дрібну моторику рук дітей з особливими потребами з наростаючою силою та будуть давати поштовх для активного розвитку руку дитини. Дотримуючись цієї методики можна досягти значних результатів у роботі над розвитком дрібної моторики руки дитини з особливими потребами.

Отже, дрібна моторика рук взаємодіє з такими вищими психічними функціями, як увага, мислення, оптико-просторове сприйняття (координація), уява, спостережливість, зорова і рухова пам'ять, мова. Розвиток навичок дрібної моторики важливий ще й тому, що все подальше життя дитини вимагатиме використання точних, координованих рухів кистей і пальців, які необхідні, щоб одягатися, малювати і писати, а

також виконувати безліч різноманітних побутових і навчальних дій.

Література

- Бехтерев В. М. Вибрані роботи з соціальної психології / В. М. Бехтерев. – М.: Наука, 1994. – 400 с.
- Ветлугина Н. А. Художественное творчество и ребенок. Монография / Н. А. Ветлугина. – М.: Педагогика, 1972. – 288 с.
- Жинкин Н. И. Психологические основы развития речи / Н. И. Жинкин, Книга «В защиту живого слова». – М.: Логос, 2006. – 241 с.
- Кольцова М. М. Рухова активність і розвиток функцій мозку дитини / М. М. Кольцова. – М.: Педагогіка, 1973. – 193 с.
- Нечипорук В. Граючись – розвиваємось! Корекційно-розвивальна програма розвитку дрібної моторики рук / В. Нечипорук. Психолог. Шкільний світ [Текст] / Всеукраїнська газета для психологів, учителів, соціальних педагогів. – Київ: Шкільний світ, 2001. – С.16–24.
- Організація реабілітаційних заходів у центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів: Навчально-методичний посібник. – К.: Міністерство праці та соціальної політики України, 2009.- 97 с.
- Павлов И. П. Мозг и психика / Павлов П. И. // Под редакцией М. Г. Ярошевского. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 320 с.
- Стрюк К. Ще раз про розвиток мовлення: Пріоритетні напрями розвитку мовленнєвої діяльності дошкільнят // Дитячий садок. – 2004. – №47. – С. 45–47.

Тривожність учнів початкових класів як психологічний чинник дискалькулії

Свириденко Ганна Василівна

аспірантка

*Київського національного педагогічного університету імені Драгоманова,
вчитель початкових класів Костянтинівського районного НВО № 1 «Таврія»,
Запорізької області*

Triviality of students of cob classes as a psychological clerk of dyscalculia

Sviridenko Hanna

graduate student

*Kyiv National Pedagogical University named after Drahomanov,
teacher of the corn classes of the Kostyantynivsky district NVO No. 1 "Tavriya",
Zaporizhia region*

Ключові слова: тривожність, дискалькулія, учень, початкові класи, труднощі.

Анотація. У статті розглядається актуальна проблема тривожності молодших школярів як психологічного чинника дискалькулії. Проаналізовано і представлено теоретичний аспект зазначеної проблеми, яка останнім часом привертає увагу теоретиків і практиків інклюзивної освіти. Тривожність учнів початкових класів розглядається як один із основних параметрів індивідуальних відмінностей і полягає у схильності суб'єкта до переживання тривоги – емоційного стану, який виникає в ситуації невизначеної небезпеки і проявляється в очікуванні негативного розвитку подій. Шкільна тривожність позбавляє дитину психологічного комфорту та є основною причиною хронічної неуспішності. В статті наголошується, що без об'єктивної оцінки реального стану та потенціалу розвитку кожної дитини неможливо створити умови для її всебічного розвитку. Особливо важливо це у початковій школі, коли

тільки починається цілеспрямоване навчання, що стає провідною діяльністю, на тлі якої формуються психічні властивості дитини.

Опис представленої проблеми підтверджується прикладами із власної педагогічної практики. Аргументується необхідність використання представленого досвіду у початкових класах в системі інклюзивної освіти, що дозволяє значно підвищити якість навчання молодших школярів на уроках математики, розвивати такі вміння, як: розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; формування досвіду використання математичних знань та способів дій для вирішення навчальних і практичних задач; розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей; формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для вирішення навчальних і практичних задач. Отже, педагогічний процес в інклюзивних класах повинен бути максимально зорієнтованим на психологію вікового та індивідуального розвитку дитини. Він передбачає створення позитивного ставлення учнів до уроків математики, емоційної атмосфери в організації занять, а також стимулювання успіхів учнів педагогічно доцільними засобами.

Key words: anxiety, dyscalculia, learning, postclass, difficulty.

Abstract. *At the article, the problem of anxiety of young schoolchildren as a psychological clerk of dyscalculia is relevant. The theoretical aspect of the assigned problem is analyzed and presented, as for the rest of the hour, the respect of theorists and practitioners of inclusive education is given. The triviality of the students of the cob classes is seen as one of the main parameters in the individual cognitions and affects the subject's ability to experience anxiety – an emotional state, which is the fault in a situation of unimportant insecurity and manifests itself in the eyes. School anxiety makes the child psychologically comfortable and is the main cause of chronic failure. In the article, it is said that without an objective assessment of the real, it will be impossible for the potential development of the skin child to create a mind for the universal development. It is especially important at the beginning of the school, if only the goal-directed education is started, which becomes a guiding activity, on aphids, the mental powers of the child are formed.*

The description of the presented problem is confirmed by butts from the vlasnoi pedagogical practice. Arguments are made on the need for a

better understanding of the evidence presented in the cob classes in the system of inclusive education, which allows you to significantly promote the quality of education of young schoolchildren in mathematics lessons, to develop such a mind, like: a clear understanding of the role of mathematics in the recognition of modern law; shaping the knowledge of mathematical knowledge and methods for achieving basic and practical problems; development of mathematical thinking of learning, necessary for the description of mathematical facts, insights and patterns; shaping in uchniv zdatnosti mirkuvati logically, otsinyuvati korektnist i sufficiency of data for vyvishennya navchalnyh i practical tasks.

Also, the pedagogical process in inclusive classes is to blame for being as oriented as possible to the psychology of the age-old and individual development of the child. Vin transferring the creation of a positive setting of the students to the lessons of mathematics, the emotional atmosphere in the organization to take, as well as stimulating the success of the students with pedagogical and educational methods.

Постановка проблеми. Зміни в житті суспільства, зумовлені сучасними викликами – стрімким розвитком технологій і ранньою появою гаджетів у дітей, відсутністю достатньої кількості рухової активності, обмеженими можливостями розвитку сфери почуттів, погіршенням фізичного, психічного та соціального здоров'я підростаючого покоління на тлі скорочення часу й зниження якості спілкування батьків і дітей, а також дедалі частішим вимушеним переходом на дистанційну форму навчання, призводить до появи більшої кількості дітей, що мають труднощі в навчанні з математики (дискалькулією) та потребують допомоги, супроводу та фахової підтримки.

Дискалькулія – порушення, що виражається в нездатності учня рахувати, розв'язувати математичні задачі; пато-

логічна ускладненість при виконанні обчислювальних операцій.

Власні спостереження показали, що більшість першокласників із труднощами в оволодінні математичними знаннями (дискалькулією) на кінець навчального року були неспроможні при порівнянні чисел у межах 20; у розв'язуванні прикладів; найпростіших задач. Уже в другому, третьому класах ці учні можуть «зійти з дистанції» – випасти із навчального процесу. Значна частина учнів четвертих класів формально відносяться до розв'язування задачі, не вміють осмислено прочитати її текст, виділяючи логічні частини, оперативно визначати опорні змістові елементи. У частини учнів не сформоване вміння самостійно складати план розв'язування задачі, слабо розвинені обчислювальні навички. Невміння розчленовувати складе-

ні задачі на прості, незакріпленість обчислювальних навичок на автоматичному рівні можуть спричинити серйозні проблеми під час вивчення алгебри, фізики, хімії в основній школі.

Насамперед, у статті ми хочемо звернути увагу на фактор тривожності учнів як психологічного чинника дискалькулії, яка, у свою чергу, призводить до зниження результативності з математики.

Аналіз досліджень з визначеної проблеми. Згідно з численними дослідженнями науковців (А.І. Голубева, Л.С. Славина, Р.С. Немов) у цей віковий період досить часто спостерігаються психологічні труднощі, емоційні проблеми порушення поведінки. Значної уваги заслуговує емоційний світ дитини як найвразливіший і залежний від оточення, адже саме він є основою емоційної нестабільності. Перед учнем початкових класів виникає багато нових проблем, які можуть мати негативні наслідки для його розвитку.

В основі цілого ряду психологічних проблем, багатьох порушень розвитку лежить тривожність. Вона розглядається як один із основних параметрів індивідуальних відмінностей і полягає у схильності суб'єкта до переживання тривоги – емоційного стану, який виникає в ситуації невизначеної небезпеки і проявляється в очікуванні негативного розвитку подій [3].

Виклад основного матеріалу. Проблема тривожності як відносно усталеного особистісного утворення в молодшому шкільному віці рідко постає у

чистому вигляді. Як правило, вона входить до широкого кола питань, пов'язаних із навчальною діяльністю. Тривогу, яка повністю локалізована в шкільній сфері і породжує поведінкові труднощі, позначають терміном «шкільна тривожність».

Тривожність зароджується у ранньому дитинстві, її високий рівень може посилювати прояви негативних сторін періоду вступу до школи. Наразі сучасна початкова школа перебуває у стані, який донедавна не був характерним для цієї ланки освіти, – у ситуації домінування демотивації першокласників до шкільного навчання. Якщо на початку 2000-х років для 35% першокласників була характерною несформованість навчальної та пізнавальної мотивації, то нинішнє число значно гірше. За даними популяційних досліджень, серед молодших школярів близько 90% дітей не бажають іти до школи. Причини відсутності бажання вчитися викликані, перш за все, форсуванням навчання дітей читання, письма, лічби; неадекватними й невідповідними віку вимогами батьків до дітей; заміною провідного виду діяльності дошкільника – гри – на навчальні заняття у всіляких школах раннього розвитку, підготовчих до школи курсах тощо. Бажання йти до школи вчитися зникає, а тривожність з приводу майбутнього навчання зростає [1].

Низький рівень мотиваційної готовності до школи негативно позначається на адаптації дитини до нових умов шкільного навчання, а також на про-

цесі формування навчальної діяльності, у тому числі математичної [5].

Психологи наголошують на таких несприятливих чинниках, як зникнення культури подвір'я, коли відбувалося спілкування у різновікових групах, заміна спілкування з батьками «спілкуванням» із гаджетами. Шкільна тривожність – це побоювання «бути не тим», страх зробити помилку, отримати погану оцінку, конфліктувати з однокласниками. Це повна неспроможність відповісти біля дошки добре вивчений матеріал, низький рівень успішності на контрольних за достатнього рівня виконання аналогічних завдань у домашній роботі. У ситуації обстеження, особливо у завданнях, які не нагадують шкільні, дитина успішна, адекватна. Окремі показники тривоги проявляються слабо; за будь-якого наближення до шкільної тематики вони різко зростають. Шкільна тривожність позбавляє дитину психологічного комфорту та є основною причиною хронічної неуспішності [2].

Постійні побоювання помилитися відвертають увагу дитини від змісту завдань і призводить до того, що вона фіксується на дрібницях. Побоювання зробити помилку змушує дитину багаторазово перевірити свою роботу, що спричиняє додаткове марнування часу та сил, але в багатьох випадках не допомагає знайти та виправити помилку. Неуспіх породжує тривогу, яка дезорганізує діяльність учня, сприяє закріпленню невдач, відтак неуспішність дитини стає «хронічною». Чим відпо-

відальнішу роботу виконує дитина, тим більше вона тривожиться.

Помірна шкільна тривожність – стан звичайний. Пізнавальна діяльність дитини не може не супроводжуватися тривогою. Ситуація пізнання нового, невідомого чи розв'язання задачі завжди містить у собі невизначеність, суперечливість, а отже і привід для тривоги. І навчання, і розвиток особистості дитини найкраще відбуваються не тоді, коли тривожність відсутня, а коли вона знаходиться на оптимальному рівні (конструктивна тривожність).

Важливим показником, що свідчить про шкільну тривожність, є дезорганізація діяльності, яка проявляється погіршенням результатів при підвищеній мотивації.

Шкільна тривожність позбавляє дитину психологічного комфорту. Таких дітей у початковій школі чимало і працювати з ними навіть складніше, ніж з іншими категоріями проблемних дітей, бо тривожні діти намагаються приховувати свої проблеми. Синдром шкільної тривожності характеризується високим ступенем соціалізованості і конформності дитини. Такі діти слухняні, намагаються не привертати до себе уваги оточуючих, зразково поведуться, намагаються точно виконувати вимоги дорослих, не порушують дисципліну. Вони шукають заохочення, схвалення дорослих у всіх справах. Однак їх зразковість, дисциплінованість мають захисний характер: дитина робить усе, щоб запобігти невдачі [2;4].

Тривожність у дітей молодшого шкільного віку може бути детермінована рядом причин, факторів, умов, серед яких недостатня готовність дитини до школи, підвищені очікування батьків, сімейні конфлікти або неправильний стиль виховання, затримка психічного розвитку. Незалежно від вихідної причини, розвиток за типом шкільної тривожності протікає приблизно однаково. В усіх випадках спостерігаються низькі досягнення у навчанні, деструктивна тривожність, невпевненість у собі та низька оцінка дитини оточуючими. Тривалий стан тривоги спричиняє неврози.

Постійний неуспіх з часом призводить до появи песимістичного підходу до дійсності і розвитку депресивних тенденцій [2].

Слід зазначити, що у дітей молодшого шкільного віку тривожність – ще не усталена риса характеру, її можливо подолати при проведенні відповідних психолого-педагогічних заходів.

Потрібно пам'ятати, що діти цього віку емоційно реагують на неуспіх і невдачі у своїй діяльності, можуть хворобливо ставитися до стилю відношення дорослого до себе, емоційно (іноді неадекватно) реагувати на зауваження і критику своєї діяльності, вимагати постійної позитивної підтримки й схвалення.

Формування адекватної самооцінки залежить від умов навчання й виховання в колективі. За несприятливих умов самооцінка може видатись заниженою чи завищеною. Дитині із заниженою

самооцінкою дуже важливо дати повірити у свої сили. Потрібен максимум спокою, доброзичливості й уваги до неї. Її не можна прискорювати, не слід сварити; потрібно частіше знаходити можливості її заохочування. Діти із завищеною самооцінкою прагнуть весь час бути на людях, показувати свої знання і вміння, намагаються виділитися, звернути на себе увагу. Учитель має обережно користуватися заохоченнями щодо них; не слід таких дітей сварити, соромити.

Для формування самостійності, активності дітей велику роль грають стосунки вчителя з класом. Найбільш корисними є довірливі емоційні стосунки, за яких догана, зауваження, нотації, моралізація зведені до мінімуму.

Учитель повинен бути терплячим; одним із головних його завдань є навчити дитину самостійно знаходити відповідь на поставлене запитання, при цьому не прискорюючи дитину. Навіть якщо відповідь неправильна, не можна сварити учня, а потрібно похвалити його за спробу знайти розв'язання. Щоб прийти до правильної відповіді, вчитель повинен грамотно ставити додаткові запитання або тому самому учню, який дав неправильну відповідь, або іншим дітям. При отриманні правильної відповіді дітей необхідно похвалити: «Молодці! У результаті спільної праці ми знайшли правильну відповідь». Це стимулює ставлення навчального колективу до навчальної діяльності.

Наведемо кілька практичних порад з профілактики дискалькульї і усунення

психологічних труднощів в учнів початкових класів на уроках математики.

Використовуйте наочні матеріали, палички, кубики, рахівниці, елементи матеріалів за методикою М. Монтессорі (яка, до речі, дуже дієва саме для навчання математики).

Подавайте навчальний матеріал та завдання, використовуючи приклади й ситуації з реального життя (наприклад: розділити пакунок, у якому 32 подарунки на 6 дітей; дорівнює – 5 кожного та ще 2 залишаться).

Проводьте аналогії з якимось сталими величинами, наприклад чотири чверті (по 25 см) складають 1 метр.

Учіть дітей робити записи в процесі виконання роботи, малювати графіки, діаграми тощо; це допомагає зафіксувати проміжний результат у виконанні завдання.

Використання калькуляторів для перевірки також може бути корисним.

Використовуйте уяву та асоціації дитини для запам'ятовування фактів, кроків у вирішенні завдань і математичного лексику.

Можна використовувати маленькі віршички, пісеньки для запам'ятовування (наприклад, таблиці множення).

Попросіть дітей носити з собою таблички з математичними правилами та прикладами до них.

Практикуйте постійне коротке повторення вже вивчених правил.

Давайте можливість учневі змагатися з самим собою, а не з іншими у виконанні завдань; заведіть картку, на якій будете фіксувати прогрес учня; не

показуйте її класу. Ця техніка може бути достатньо мотивуючою.

Повертайтеся до основних моментів уже вивченого матеріалу знову й знову.

Велике значення в роботі з учнями початкових класів відіграє форма оцінювання дітей. Ш. О. Амонашвілі розробив і ввів у практику навчання систему змістовних оцінок. Змістова оцінка передбачає: доброзичливе ставлення до учнів; позитивну оцінку зусиль учня, спрямованих на розв'язання задачі; конкретний аналіз труднощів, із якими зіткнувся учень, і помилок, яких він припустився; конкретні вказівки на те, як можна покращити досягнений результат. Загальний зміст оціночного судження повинен бути приблизно таким: «Ти діяв чи міркував дуже добре, але поки що в тебе не все виходило правильно. Наступного разу ти зможеш виконати завдання ще краще, ніж виконав зараз». Далі конкретно треба вказати, як можна ліквідувати помилки.

Висновки. Отже, з перших років навчання дитини у школі, вчителі, психологи та батьки мають спрямувати роботу на профілактику психологічних труднощів, які постають перед учнями. Особливо важливо це у початковій школі, коли тільки починається цілеспрямоване навчання, що стає провідною діяльністю, на тлі якої формуються психічні властивості дитини. Педагогічний процес передбачає створення позитивного ставлення учнів до уроків математики, емоційної атмосфери в

організації занять, а також стимулювання успіхів учнів педагогічно доцільними засобами.

Список використаних джерел

Адаптація дитини до школи / Упор.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос – СВС, 2003. – 111 с.

Венгер А. Л., Цукерман Н. К. Психологическое обследование младших школьников. – М.: Изд-во ВЛАДОС- ПРЕСС, 2001. – 160 с.

Емоційний розвиток дитини / С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос – СВС, 2003. – 112 с. (Психол. Інструментарій).

Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Изд. НПО «МОДЭК», 2000. – 304 с.

Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч. метод. посіб. – Харків: Вид-во «Ранок», 2019. – 352 с.